

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

8. De quibusdam modis contractus emptionis venditionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

pañum sensum habere potest bonum, ut scilicet intelligatur tunc deberi à Massario maiorem valorem, quando, quia Mercator servasset, atque vendidisset alio tempore, tantum damni (deductis expensis) ex dicti Massarii mora dictus Mercator passus esset.

30. Quod si quæras, cur hæc pœnæ absolute prohibentur in Sicilia; Respondeo, propter præsumptionem multarum fraudum, & ne pœnæ immoderatas pœnæ vixentur plus nimio contrahentes. Nam ceterum pœnæ conventionales, quando sub legitimis conditionibus sunt ad securitatem mutui, vel rei emptæ, demandæ ex se non sunt, ut nobiles Authores docent, Molin. 17. Less. l. 2. c. 20. d. 15. Med. quest. 3. Dicastill. l. 2. tract. 10. d. 2. num. 258. Castro Pal. de inst. comm. disp. 4. p. 16. de pœnâ conventionali. Vide plura apud Sperel. p. 2. dec. 137. Conditiones autem sunt hæc. Prima, ut pœnâ non imponatur in fraudem vsuræ, sed ut creditor suum tutò habere queat: esto, desideret moram debitoris, ut per accidens ipse creditor lucrum inde ferat. Secunda, ut sit moderata, habita ratione rei restituendæ, & culpæ debitoris. Tertia, ut debitor fuerit in notabili mora culpabiliter; sine culpa enim nemo est in conscientia ad pœnam ullam condemnandus. Differre solutionem per 20. dies, communiter non esse notabilem moram, notant meritiò nonnulli. Quarta, ut si partialiter sit satisfactum, remittatur & pœnæ pars. Quinta, ut nisi aliud exprimitur, non urgeat obligatio in conscientia, nisi post sententiam Iudicis, ut ex probabili sententia modò notavimus.

An renovari idem Contractus possit?

31. Difficultas octava: Si Massarius, seu frumenti venditor tempore præfixo ad solutionem, neque frumentum habeat, neque pretium, quo Mercator valeat satisfacere, poteritne iterum contrahere cum eodem Mercatore, & eadem vendere frumentum consignandum in sequentis anni recollectione, eundemque contractum toties renovare, quoties ipse Massarius solvendo non est; Rursus lucrum poteritne adici fortiter? hoc est poteritne pro frumento; quod nunc in secundo contractu emo, assignare pro pretio totam illam pecuniam, quam mihi debet Massarius, ex vi prioris contractus, in quo includitur lucrum metæ; Respondeo utrumque licet posse. Ratio prioris est, quia prius contractus fuit iustus, erit & secundus, & tertius, & ceteri. Ratio posterioris est, quia sicuti debitor debet mihi sortem, sic & debet lucrum metæ: ergo, sicuti cum sorte possum mihi emere frumentum, sic, & potero cum lucro metæ, lucrum metæ dico, non verò pecuniam debitam ex pœnâ, nec ex eiusdem pœnâ interesse, quia pœnâ non debetur, nisi accedente Iudicis sententia, ut dictum est. Lege Molfes. in summa, tom. 2. tractat. 12. cap. 23. num. 37.

§. VII I. De quibusdam modis contractus emptionis, & venditionis.

An creditum, seu chirographum, possit minoris emi nunciatum, seu anticipatam pecuniâ.

1. Si eiusmodi creditum, sive maturum, sive immaturum sit difficile, periculosum, litigiosum, vel cum expensis exigendum, licet posse minoris emi, certum est iuxta proportionem tantum difficultatum; imò etiam iuxta temporis longitudinem, quia quod hæc productior est, eò plura pericula timentur, & eò magis rogaris. Ita Molin. d. 361. Less. lib. 2. cap. 21. disp. 8. Salas de empt. & vend. d. 39. & tr. de vsuris, dub. 27. legatur Dicast. l. 2. de inst. tract. 10. d. 2. dub. 20. Ratio ulterior est, quia prædicta minuunt secundum communem estimationem rerum pretia. Quare si Princeps, v.g. Petro d. l. e. mille, quæ Petrus difficulter posset exigere, tu

verò, propter amicitiam, vel industriam facillime licet emi minoris, etiam si ea recuperaturus sis tuo commodo, quia verò emis, quæti cum tantâ cultate creditum illud ex communi aestimatur, valet, nec tua amicitia cum Rege tibi nocere debet, ut certe nqueret, si alij possent, tu nequius tantum emere.

Quod si tuum creditum est apud eum, qui solvere non est, vendere illud non potes. Ita Barthol. d. 5. in speculo Conf. disp. 6. quest. 34. quia id moraliter est vendibile, cum nullam habeat estimabilitatem in se.

2. Quando nulla est difficultas, nec periculum in exigendo, ut solet accidere in certis, tuncque chirographis, seu apodixis, licet tutius sit minoris nunciatum; Probabile tamen (contra Molin. d. 361. cit. Less. cit. num. 21. sed cum Fagund. lib. 5. de contr. cap. 16. d. 1. dicente, id esse probabile, Laym. lib. 3. sect. 4. d. 1. alijque, quibus addatur ipse Less. num. 65. qui fatetur, hanc esse probabilem, eamque docuit Less. Lam. Lovanij, & Dicastill. lib. 2. de inst. tract. 10. d. 2. num. 414. eandem probabilem existimantem) est, non posse. Ratio est, quia iura, seu credita communem estimationem præsumuntur, quam aestimationem pecunia numerata; & meritiò: nam illa toto tempore quo non solvuntur, sunt intrinsicè inutilia. Adde, quod ultra neas, scilicet saltem pro tertia parte: ut communiter homines rogantur emere eiusmodi creditum, quæ hic est periculum vsuræ ex virtuali mutuo, quæ hæc est vsura venditio, & emptio illius aliquantulum in iustis iuris. Potius est timendum, ne adit periculum futuri, quod certe erit cavendum, ut si valde minor pretio, sine titulo, emas. Si enim creditum mille reorum, v.g. sit tam facile, & tutum, ut post unum vel alterum diem exigas, poteris tribus, vel quatuor lulis minus emere, & aliquando nihil minus pecunie, ut ipsi post unum, vel alteram horam facile credimus exacturus sine difficultate sis. At si post unum, quæque, decem annos, poteris multò minoris emere propter pericula, & difficultates, & expensas, quæ, licet nunc in casu, de quo agimus, nullæ proliis provideantur, semper tamen minora ex longiori temporis lapsu occurrere posse, rationabiliter timetur. Vnde vides, id, non esse lucratum ex mera dilatione temporis, quod est vsurarium: sed ex aliis iustis titulis, ut dictum est.

3. Hæc sunt facilia, illud magis controversum: si creditum immaturum certissimum, licet sit exactum fructuum, emi possit minori pretio, non solum à persona tertia, de qua hæc tenus dictum est, sed etiam possit minoris emi, seu extinguere ab ipso debitore?

Equidem concedo cum Fagund. l. c. n. 17. esto, Molin. l. c. dicat, id esse omnino improbabile. Ratio est cadens, quæ in casu præcedente, quia minus valet ius rei, quam res; & præterea, quia si fiat sine fraude, & fuit proportionato pretio, non apparet, cur ipse debitor sit excludendus ab eo, quod potest tertius.

4. Nota tamen per diligentem: Primò, in eo casu, quod eiusmodi venditio fieret principaliter propter difficultates exigendi: si ipse debitor earum difficultatum causa, nulla ratione ipsi debitori licere minoris vendere, quia sic venderet id, ad quod removendum ipse teneretur, ipse enim teneretur difficultates solvendi removere, & hoc impedimento solvere. Ideo etiam dictum est (immaturum) nam maturum debitum nequit minoris emi ab eodem, qui illud debet, is enim pari modo ex iustitia tenetur statim solvere.

5. Nota secundò, quod dico de eodem debitor, dici debere de eiusdem Ministro; Vnde illicite & contra quæ Ministri Regij, quorum Officium sit pecunias Regias exigere, & easdem solvere creditoribus Regibus, inquam, propter hoc caput ductum ex difficultate exigendi, minoris emunt ab eisdem Regibus creditibus debita Regis; Nam Ministri hi personam Regis gerunt.

et, atque adeo omnes difficultates superate ex iustitia, quo creditores integre satisfiant.

6. Ex qua posteriore notariq. evolve questionem sequentem: Petrus emit, vel conducit aliquid a Rege, eadem Regi debeat v. g. mille; Rex autem ex alio causa debet Hospitali, v. g. itidem mille. Quid ad hoc?

Respondendum excogitat Petrus: Regem orat, ut mille, quod Petrus Regi debet, solvat idem Petrus Hospitali, & sic liber sit Rex a debito, quod Hospitali debet. Hac facultate impetrata, seu cum spe eam impetrandi, emit Petrus mille minori, v. g. aureis quinquaginta, creditum illud Hospitali, & sic loco mille aureorum, quos ipse Regi debebat, solum solvit Hospitali quinquaginta, licet hac industria utitur Petrus? Illicite, & Salas apud de Lugo *max citandum* quia Rex non poterat minori pretio extinguere illa mille, ita nec Petrus, qui a Rege illam computationem impetravit. Licet, putat de Lugo, *tom 2. de inst. d. 376. §. 1. num. 103.* quia non est minister Regis, nec dum illam facultatem impetrat, se Regis Ministrem constituit, vel se obligat ad integre solvendum.

7. Verum, nisi hic distinguas, errabis facile: Nam si illam facultatem satisfaciendi Hospitali cum iis mille aureis debitis a Rege impetrasti, postquam minori pretio emitisti ab Hospitali creditum, licet predictam indistinctam excogitasti, neque inique illam usurpas. Ratio est, quia sic nullo modo es minister Regius, quoad solvendum Hospitali, iam enim nihil Rex Hospitali debet, sed tibi, qui Hospitali aequo pretio, ut supponimus, emitisti, & ex alia parte quando illud emitisti, tuum futurum aut futurum, amicitiaque Regis tibi nocere non debuit; At verum, si eam facultatem impetrasti antequam emeris creditum ab Hospitali, illicite, & inique te geris, si post impetratam facultatem minoris emas, seu extinguis eiusmodi Hospitali creditum. Ratio est, quia quando Rex tibi licentiam illam, seu communicationem concessit, transiit in te onus solvendi Hospitali aureos illos mille; omnis autem hoc involvit etiam obligationem solvendi sine difficultate; cum ergo tu debeas ex iustitia sine difficultate solvere, contra iustitiam ageres, si ex hoc capite aliquid exigeres; quod onus contra te certe non est, in ipso calu.

8. Nota denique terro: An debitor possit sic de debito immutato convenire cum creditore? Debeo tibi centum aureos post annum, do tibi nunc 50. & alia 50. debitor non post annum, sed post duos, vel tres. Respondetur duplici modo id fieri: Primum, per extinctionem prius contractus, & celebrationem novi, sic, verbi gratia, dicente creditore: Accipio 50. & restituendo contrarium, quo tibi mutaveram centum; & novum celebrando, quo mutuum 50. per biennium. Atque hunc modum esse licitum per se patet; Vel secundum, nihil immutando, sed retinendo idem mutuum, quoad partem non redditam, cum extensione tamen ad biennium; &c. quamvis ultionem sic esse doceat Navar. apud Caram, *max cit.* videtur tamen non esse usurarius, sed licitus, ex Caram. *la. Theol. moral. d. 13. num. 748.* cuius verba exhibebit, & approbat Dian. *part. 9. tit. 6. res. 24.* quia debitor tulit gravamen solvendi ante tempus, nimirum nunc illa 50. & Creditor subit gravamen expectandi per biennium pro aliis 50. ergo sunt sub pari gravamine; Constat, quia hic non est contractus mutui, sed innominatus: Do gravamen meum, ut des gravamen tuum, &c.

An liceat carius vendere credito, ut statim vilius numerato idem ematur, quod alicubi dicitur Porro, alicubi Pillizza, alicubi Baratto.

9. Indigens Petrus presenti pecunia emit a Mercatore, verbi gratia, pannum, credito, sub riguroso pretio, verbi gratia, centum aureorum: mox Mercator idem emit eundem pannum ab eodem Petro, pretio infimo.

mo, numerato; verbi gratia, octoginta: & Petrus remanet debitor in riguroso illo pretio auctorum centum, licet id sit?

Respondetur, in conscientia, & ex se, fieri licite. Ita Fag. *loc. cit. c. 34. Leil. loc. cit. d. 16.* modò verè, prædicti vendant, emanque, nec palliare velint mutuum, & eius usura. Ratio est, tum quia & prior, & posterior venditio iusta est, quippe iusto pretio sine fraude expedita: tum quia tertius quilibet Mercator posset eum pannum infimo pretio emere, ut omnes concedunt, cur ergo non potest illi idem? Imò is liberat Petrum labore quarendi alium emptorem: tum denique, quia merces ultroneè vilescunt; Mercator enim ut redimat prædictam mercedem, & possit rogari ab indigente illo solet. Imò in hoc calu, quo rogatur, non solum infimo, sed adhuc viliori pretio redimere posset, ut vidimus, *sup. §. 4. n. 6.*

10. Atque hæc vera sunt, etiam si Mercator nullo alio animo vendat credito, nisi ut mox vilius emit numerato, & etiam si Petrus manifestet Mercatori se emere carius, ut eidem vendat vilius, modò enim hæc in pactum nec explicitum, nec implicitum deducantur, contra iustitiam non sunt.

11. Dixi primò. (in conscientia) nam alicubi, ut Castella, id prohibetur pena exilij in Africâ per biennium, & ut debitum non exigatur, & certe Covar. *l. 2. var. c. 3. num. 6.* hunc modum contrahendi vocat genus latrocinij maxime execrandum, & iustis pœnis vindicandum.

12. Dixi (ex se) nam ex adiunctis potest non raro sublatere iniustitia, ut si ementem Mercator obliget ad sibi revendendum, tunc enim supra pretium rigorosum imponeret onus pretio æstimabile, hoc est, obligationem revendendi. Nonnemo ex timoratis mercatoribus solet mittere eiusmodi emptorem ad forum, ut si ibi inveniat, qui velit emere, vendat: si verò non inveniat, redeat, nam sic securius idem mercator infimo redimit pretio.

13. Quid contra? Indigens pecunia Antonius vendit mercatori pretio infimo libram serici, inde post mensem, verbi gratia, immò post horam redit Antonius ad eundem mercatorem, emique illam eandem serici libram, pretio summo licetene, & iuste?

Respondetur, si non fiat ad palliandum mutuum, quia sic esset usura, sed vera sit emptio, & venditio, iuste fieri eodem modo, quo hæcenus, *numeris præcedent.* dictum est, & eadem rationes persuadent. Addit Molin. *d. 376. de Lugo t. 2. de inst. d. 26. scilicet. 13. §. 1. num. 193.* favet Caram *l. 2. theol. moral. num. 856.* id posse etiam fieri cum pacto retrovendendi, hoc enim nunc in favorem retrovenditoris edis, quia iam retrovendet maiori pretio, quare nunc pactum retrovendendi non est onus, sed immò ipsius beneficium.

14. Et ita quidem, si id sine fraude fiat. Verum, ego Melana semel de hoc interrogatus, usura reum mercatorem feci, & fraudem inspexi in eo verbo (eandem serici libram) nam Antonius, cuius illa serici libra non erat, sed accepta à Domino, ut eam in opus intexeret, quia nummis indigebat, mercatori vendidit, seu potius tradidit cum pacto, ut nullo modo alteri venderetur, sed sibi post mensem reversuto. Profectò, si serici vendentis non erat, si mercator dominum perfectum non acquisivit in remobili, quæ non facit fructus, cum non posset de illo serico disponere, quia ratione dicenda non sit hæc mera usura ex mutuo, sub illo ficto venditionis contractu palliata?

An liceat vendere, vel emere cum pacto retrovenditionis.

15. Vendo tibi, vel à te emo fundum, verbi gratia, ea lege, ut quando ego voluero, vel quando inter nos conventum fuerit, puta intra duos, quinque, decem annos, ego tui tibi reddam, te mihi reddente meum. Quæro an licita sit, atque æqua conventio?

Et quidem hunc vendendi modum aliqui vocant dare in pignus: sed loquuntur improprie, pignus enim

enim non transit in dominium eius, qui illud accipit: at in casu nostro fundus sit emptoris, unde si perit, ipsi perit, atque ipsius sunt fundi fructus, non verò venditoris; Supponimus enim esse veram, validamque emptiorem: si enim ex aliquo capite invalida esset, certe fructus essent venditoris, res enim semper pro Domino fructificat. Lege Molin. d. 374. qui notat, quando eiusmodi pactum est pro tempore determinato, verbi gratia, intra decem annos, iis annis exactis, remanere absolutam venditionem, & tunc emptorem posse deinde rem, ut potè absolutè suam, aliis distrahere, quod antea, propter pactum, facere non potuisset. Notat insuper quomodo venditor, vel eius hæres possit agere contra tertium possessorem in casu, quo contra pactum ante tempus rem emptor distraxerit.

16. Porro adverte, pactum hoc retrovenditionis posse apponi tribus modis. Primò, ut sit in favorem venditoris. Secundò, in favorem emptoris. Tertiò, in favorem utriusque. Primum est, si quis tibi vendat fundum ea lege, ut eo volente restituere pretium, tu debeas reddere fundum. Secundum est, si quis vendat tibi prædium ea lege, ut volente te restituere prædium, ille debeat restituere pretium. Tertium est, ut volente eo reddere pretium, tu reddas prædium, & volente te reddere prædium, ille reddat pretium. His positis:

17. Assero, omnibus his tribus modis, pro tempore determinato, sive indeterminato, seu ad alterutrum libitum, licitam per se esse prædictam conventionem. Ita Molin. d. 374. Lessi. l. 2. cap. 21. d. 14. de Lugo loco citato, c. 1. à num. 185. Fagundez de contrah. l. 5. c. 45. Ratio est, quia potest servari æqualitas in hoc contractu, cum nulla iniuria vendentis, ementisve. Et sicut census ferè semper venduntur, seu constituuntur cum pacto explicito, vel saltem implicito retrovenditionis, ut approbaverunt Summi Pontifices, & ipsa communis praxis: ita hæc.

18. Illud tamen præ oculis accuratè semper habendum est, ut, quia pactum hoc est onus quoddam pretio æstimabile, is qui illud subit, debeat id reducere de pretio, seu de valore rei; nam si res valet decem, v. g. quando venditur absolutè, certè minus valeat, necesse est, si non absolutè vendatur, sed cum onere illam relinquendi. Ut autem hæc, & alia huc pertinentia explicatiùs habeantur, sic distinctè procedamus.

Pactum de retrovendendo in favorem venditoris.

19. Res vendenda cum hoc pacto, quanti minoris valet? Respondeo, quando adest lex taxans, ut in aliquibus locis esse audio, illam esse servandam, non est dubitandi locus. Quando ergo lex deest, diminui docent aliqui innominati apud de Lugo, l. c. n. 189. pretium debere per tertiam partem, ut si res valebat absolute triginta, cum eo pacto valeat viginti. Aliqui verò docent, diminui per quartam. Ita Bonac. de contrah. d. 3. q. 2. p. 3. n. 2. qui testatur, ita esse praxim Mediol. Sed melius alij id statuunt, esse decernendum prudentis arbitrio, expensis, longitudine, & brevitate temporis, periculis recuperandi rem vel recuperandi fortè deteriorem, &c. Reginald. Mol. Menoch. alique cit. à Bonac. loc. cit.

20. Res iam vendita cum pacto, quanti deinde debet redimi, pretione, quo res fuit emptæ, an quo valet tempore redemptionis? Respondeo, si præcessit pactum in contractu, ut emptor teneatur eodem pretio revendere (quod pactum esse licitum, docet Lessi. loco citato, n. 115, cum id sit pactum de rescindendo priore illo contractu, & non sit novus, qui requirit pretium currens tempore contractus: ut patet etiam in censibus, in quibus statutum est à Martino, Nicolao, Pio, Quintis, ut eodem pretio redimantur: supponere autem semper debet Lessius, rem non inveniri saltem notabiliter deterioratam) si præcessit, inquam, hoc pactum eodem pretio redimendi oportet. Quod si præcessit pactum de retrovendendo eo pretio, quo valebit tempore revenditionis (quod

etiam esse licitum idem Lessius notat, quia tunc potest tituli fieri novus contractus) sub hoc pretio erit retrovenditor celebranda; novus enim contractus requirit pretium currens.

21. Difficilius est statuere, si nullum præcesserit pactum, sed dictum dumtaxat fuit: *Vendo tibi hoc prædium cum pacto retrovenditionis*. In quo casu putò debere dari pretium currens tempore, quo retrovenditur. Nam est, quia tunc fit novus contractus vel retrovenditio (nisi præcesserit pactum) obligatur solum rescindendo pactum præcedentem, novus autem contractus venditionis debet esse sub pretio, quod curret tempore, fit venditio, ut dictum est.

22. Denique: quid si fiat pactum, ut prædium revendatur pretio minori, quam sit infimum, quo tunc venditur? Dico pactum hoc esse iniquum, & non servandum, quia in hoc casu retrovenditor retrovendit sine onere, ut supponimus: unde ergo minoris, quam valeat, redimi sine iniustitia potest?

23. Quod dictum est de re immobili, dictum est etiam de mobili, licet enim potes vendere, verbi gratia, equum, bovem, vestem cum pacto, ut emptor teneatur revendere: diminui tamen aliquid de pretio debet propter hoc onus superadditum, ut constat ex dicto.

24. Petes, rem stabilem, verbi gratia, fundum, an tibi venditum, possides tu statim deinde locare, an sita iusta pensione à me solvenda? Respondeo, non solum rem stabilem, sed etiam rem mobilem, verbi gratia, vestem, bovem, equum, &c. Ratio est, quia iam est tua de illa disponere, ut libet, potes. Sollicita à palliata usura, ut si non intendas verè vendidit locare, sed solum lucrum habere, &c. quæ ceteris pallio facilius est in rebus mobilibus, quam in stabilibus. Vide simile quid paulò superius, n. 13.

Pactum de retrovendendo in favorem emptoris.

25. Ego, v. g. à te fundum hac lege, ut quoties in luero, possim à te recuperare pretium, restituo tibi fundum. In hac ergo venditione, quodnam erit pretium? Respondeo, erit aliquantò maius, ad arbitrium prudentis. Ratio est, quia venditor suscipit in se obligationem onerosam, ut reddat pretium, refumatque revenditam. At quando resumit rem venditam, non datur quantum accepit, sed quanti valet res eo tempore, quo rem resumit: nam si in manu emptoris res fuit deteriorata, æquum non est, ut redimatur eodem pretio, quo voluit sine illa deterioratione. Quod si pactum aliquod in contrarium præcesserit, dic illud proportionaliter, quo modo n. 13. attulimus.

Pactum de retrovendendo in favorem utriusque.

26. Si pactum sit, ut tum venditor, tum emptor possint rem redimere, vel revendere, eo tempore, quo in libuerit, pretium debet esse, & aliquantò maius, quam si venderetur solum cum pacto in gratiam venditoris, & aliquantò minus, quam si venderetur solum cum pacto in gratiam emptoris. Quare ita calculat Lessius, l. c. n. 120. si res valeret aureis centum, in hoc casu posset vendi, seu emi aureis 88. vel 90. ad arbitrium prudentis. Ratio est, quia sicuti pactum est in utriusque gratiam, ut pro utroque in aliquo pretium diminui, congruum est. At quando deinde revenditur, iustum pretium erit, quantum valet tempore, quo fit retrovenditio, modo, quo dictum est num. precedente.

27. Petes: In prædictis tribus modis fructus imputari ad quem pertinent, ad venditorisne, an ad emptoris? Respondeo, hæc, & similia, cum non sint admodum frequentia, & multum ad lusus peritos pertinentia, Lege apud DD. de Lugo com. 2. de Inst. diffut. 2. 6. §. 1. & pro praxi Bonacin. diffut. 3. de controversiis, quæ sunt part. 7.

§. IX. De venditionibus, & emptionibus nomine alterius factis.

Venditio alieno nomine.

Si tibi famulo, vel mercede conducto res tanti, verbi gratia, decem aureis vendenda tradatur à Domino, multo magis, si dicat: *Vende in isto pretio*, si autem res decem, vel famulo iusto pretio, nec illum autem, ut aliquid tibi potes attribere quia res vendenda tota sit, ut ita dicam, fructu: ita Domino. Dices. At Dominus in priore casu determinavit pretium. R. Respondetur, censetur determinasse, ne minoris venderes, non tibi cessat reliquum (ni exprimat saltem tacite, ut dicitur *max*) nemo enim censetur prodig. rem suam. *de Molina disp. 363. Lessius d. 18. Fagund. l. 3. cap. 16. d. 45.*

Dixi tu vendas summo in isto pretio si enim vendidisti summo, nec tibi ille excessus, nec Domino rei cessat emptori, utpote decepto reddidit. Hæc faciunt que dicam num. 11.

1. Quando autem Dominus indeterminatè dixit, et in isto pretio venderes: moralis d. gentia, hoc est, ea, quæ venditores rerum suarum communiter apponere consueverunt, est à te adhibenda, ad inveniendum etiam sumum pretium pro Domino: quia posito, quod exspectando superis officium vendendi, eam diligentiam tuam promissisti.

2. In eo casu, quo Dominus determinavit pretium, illa autem uti potes, ut scilicet statim pro te rem emas, determinato pretio à Domino: nam deinde licet vendere poteris plus, seu summo iusto pretio in tui utilitatem, quæ vendis rem iam factam tuam.

3. Verum, etiam naviter cavendum, ne velis fide emere ad palliandum fortum. Accipe signum veri, vel ficti animi satis evidens. In casu, quo deinde forte minoris rem venderes, si tuo damno velis vendere, & rem tibi petere velis, si fore periret: enimvero sinceram animum habes emendi, sed usum palliare te voluisti convincere. Quid, si ad hunc animum nihil adverteris pro te emisti, & deinde plus vendidisti? Respondeo, inspicere diligenter, quid sensisses, si ea pericula advertisses, nam tunc concides, quemnam animum habueris. Prof. et d. vi. credo eiusmodi famulo, animum habuisse subeundi pericula: volunt enim ipsi certo lucrari, quare excommuni ter contingitibus valde vereor, ne fictus sit animus emendi.

4. Quando denique Dominus determinat pretium pro te, atque illud plus, quod vendi potest, accipit ex parte famulo, iuste famulum illud accipere, atque nimis est clarum. Dico, expr. se, nam quando famulus, vel pretio conductus ad vendendum, servit mercede, non presumitur Dominus aliam mercedem, hoc est, excessum illum, quos res plaris venditur, velle etiam concedere, ut dixi num. 1. id, quod facilius presumitur, quanto gratis, & sine pretio quis servit, cuius explanationem iam sublo.

5. De famulo enim hæcenus dictum est, seu de eo, qui mercede conductus est: verum, si gratis rem alterius suscipit vendendam, iustè vales aliquid tuo labori proportionatum corradere? Iustè, docet Fagundez loco citato, etiam si expressè dixeris te gratis venditurum, quia sic mendax fuisses, non iniustus nemo enim tenetur gratis servire. Molina *ibidem*, omnino id negat, quia, inquit, in Domino putante te gratis suscepisse vendendi laborem, remanet erga te gratitudinis obligatio. Verum, Fagundez, *ibidem* respondet hanc fore obligationem animi grati, & incertam, quæ interdicit rem hunc servientem non potest, ne certum suum laborem compenset.

Fagundez sententia mihi arderet, nisi unum regularet obstat, si enim Dominus servisset te gratis non servitutum, certe elegisset famulum ordinatum, vel

Part. I.

amicum, qui sine pretio, laborem suscepisset, & quidem illum facile in tanta amicorum frequentia inveniret. Quoniam ergo tu Dominum, simulando gratis servire, decepsisti, illum indemnem reddere debet, si nihil occidendo, ut opus. *de Sacrific. Missa, lib. 3. cap. 1. §. 3. d. num. 57.* per aliam occasionem fufius dixi. Solum igitur à iusto labori impenso proportionatum summe posses, quando alius forte inveniendus non fuisset à Domino, qui gratis servivisset: vel quando Dominus facile advertere poterat, te servientem non gratis servire, ut si esses in istum pauper, non vulgarem laborem suscepisses, vel hoc officio vendendi te sustentare soleas, tunc enim præsumitur Dominus mercedem servienti nolle denegare: & quidem quando pretium Dominus determinat, & nihil se exlicans, dat se vendendam mediatoribus, seu proxenetis ex officio, nec mercedem pro ipsorum labore solvit semper intelligitur excessum supra determinatum pretium ipsis pro sua mercede relinquere. Sed hi, similesque caveant, ne volendo carius vendere, damnum faciant Domino rei, plus debito venditionem differendo.

7. Ex his ultimo dictis colligi potest, quando famulus, se vili pretio addidit servitio alicuius, non possit regulariter petere amplius, adeoque nec se occurrere compellere. Ut ex *ibid. n. 59.* à me dictis satis colligi potest: quibus adde; quæ docet Dicast. *lib. 2. de iustitia, tract. 3. disp. 9. dub. 6. & 7.*

Emptio alieno nomine.

8. Si te rogavi, ut aliquid mihi emereres, quod cum emerere potuisses, verbi gratia, decem, misisti octo, non potes illa duo tibi seponere. Ratio est, quia conducto annuisti emere, acceptasti utiliter per moral. diligentiam rem meam gerere, & quam minoris potes, ac si famulus esset vel mercede conductus. Non igitur a probo (ut videtur approbate de Lugo *tom. 2. de iustitia, disp. 16. sect. 9. num. 151.*) industriam cuiusdam famuli, qui emit rem pro se vili pretio, & deinde facta moral. ut aiebat diligentia, & non invento amplius Venditore pro illo vili pretio, ipse famulus vendidit rem Domino pro maiori corrente pretio, non inquam, approbo, quia erat obligatus primam eam emptionem pro Domino facere, hæc enim est diligentia moralis, ut non prætermittatur occasio emendi vili pretio pro Domino: ex industria volendi lucrari pro se. In eo tamen casu id non reprobarem, quo sine fraude famulus potavit eodem vili pretio facillè empturum pro Domino: quia tunc per iudicium (facile est) non omisit diligentiam moral. in pro Domino, & nunc non est sine culpa obligatus ad distrahendam vili pretio rem iam factam suam.

9. Quid si hic non possis emere nisi decem, tu verò in aliam Civitatem, seu alium locum à solitis mercatibus extraordinarium te transferas, ut minoris, verbi gratia, octo emas, potes illa duo tibi attribere, etiam si sis famulus (modo in servitis debitis Domino, non defis, nec differes emere cum ipsius damno.) Ratio est, quia non teneris nisi ordinarias diligencias exhibere, hæc autem est extraordinaria; & ex alia parte, qui utitur iusto boni industriis, non intendit Dominus, sed sit negotiari.

10. Quid pro ipso mero labore emendi? Si quis enim non est mercede conductus, potestne in aliquo occultè suum laborem compensare? Respondeo, idem hic dicendum; quod modò de labore vendendi dictum est num. 6.

Venditio in loco distant, An faveat vendenti alieno nomine?

Vna superest molesta mihi dubitatio: An si potes in utilitatem tuam subtrahere id, quod lucraris, quod do in aliam, verbi gratia, Civitatem per extraordinariam diligentiam peragendo rem pro Domino minoris emis, ut diximus num. 9. ita possis tibi seponere excessum

Hic 3. quando